

Macarların 1892 Yılındaki İstanbul Ziyaretleri

Kemalettin Kuzucu

Marmara Üniversitesi

Macarların 1848-1849'daki özgürlük mücadelesinin Avusturya-Rusya ittifakıyla kanlı biçimde bastırılması üzerine Osmanlı Devleti'nin topraklarını bu millete açmasıyla birlikte, öteden beri olumlu seyreden Türk-Macar ilişkileri yeni bir safhaya girmiştir. Türklerin göstermiş olduğu yakınlık ve misafirperverlik sayısız Macar'ın İslam dinine girmesiyle sonuçlanmış, mühtedi Macarlardan bir kısmı Osmanlı bürokrasisinde hizmet verirken, bir kısmı da Rusya ile yapılan 1853-1855 ve 1877-1878 harpleri sırasında Türk askeriyle omuz omuza savaşmıştır. Kendi ülkesinde ve Avrupa'da itfaiye konusundaki yeteneğini ispatlayan Kont Ödön Széchenyi, birikimini İstanbul'da değerlendirmek üzere 48 yıl kalacağı bu şehre yerleşmiştir. Macaristan kamuoyunun 93 Harbi sırasında düşünce ve eylemler yoluyla Osmanlı kardeşleri lehinde aldıkları açık tavır önemlidir. İki halk arasındaki ilişkiler 1870'lerden itibaren kültürel boyuta taşınmış, Türk tarihini ve folklorunu araştıran pek çok Macar Türkolog ortaya çıkmıştır. Türk-Macar dostluğunun güçlendirilmesi ve güncel kalması için karşılıklı ziyaretler düzenlenmiş, her yıl değişen sayılarda Macar topluluğu İstanbul'a gelirken, belli dönemlerde Osmanlı heyetleri de Budapeşte'yi ziyaret etmişlerdir. Macarların Nisan ve

Mayıs aylarında yaptıkları İstanbul seyahatleri gelenekselleşerek Balkan savaşları yıllarına kadar sürmüştür.

Bu anlamdaki ilk Macar ziyareti, Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkmasından kısa süre önce başlayan Sırp isyanının başarılı biçimde bastırılması üzerine gerçekleşmiş, Bâbüâli'yi kutlamak ve Serdar Abdülkerim Paşa'ya kılıç hediye etmek üzere on altı Macar genci İstanbul'a gelmiştir.¹ Heyeti kabulü sırasında Sultan Abdülhamid, Kanuni dönemindeki savaşlar sırasında Türklerin eline geçmiş olan Macar kodeksleri ile corvina denilen paha biçilemez elyazması eserleri onlara geri vermişti. Padişah ayrıca iade-i ziyaret için bir grup Türk münevverini 1877 Nisan'ında Macaristan'a gönderdi.² 93 Harbi'nin başladığı tarihlerde gerçekleşen bu seyahat Cemil Öztürk ve Bayram Nazır tarafından Macar kaynakları ve Osmanlı arşiv belgeleri ışığında değerlendirilmiştir.³ Bizim bildirimiz ise, 1892'nin Nisan ve Temmuz aylarında farklı iki Macar grubunun İstanbul'a yaptıkları iki ziyaret üzerinedir. Ziyaretlerden birincisi geleneksel bahar gezisi kapsamında Nisan ayında yapılmış olup, daha öncekiler gibi mutadında seyretmiştir. Olağan dışı diyebileceğimiz ikinci ziyaret ise özel

.....

- 1 Bir Macar kadını tarafından işlenmiş sırmalı ve püsküllü yastık üzerinde takdim edilen kılıcın teslimi sırasında uzun bir konuşma yapan heyet başkanı Gyula Szücs, bu sembolik hediye, iki milleti birleştirecek mukaddes bir bağ ve iki milletin de asla korkmadığı Şark Meselesi düğümünü kesecek bir alet olması temennisinde bulunmuştur. Gazetenin haberine göre bu kılıç, 145 yıl Osmanlı hâkimiyetinde kalan Budin'in son Osmanlı valisi Abdurrahman Abdi Paşa'nındı (*Sadâkat*, nr. 47, 29 Zilhicce 1293/3 Ocak 1877).
- 2 Ahmed Sâib, *Abdülhamid'in Evâil-i Saltanatı*, Kahire 1326, s. 62; György Hazai, *Tarih Boyunca Türk-Macar Bağları*, Budapest 1963, s. 37.
- 3 Cemil Öztürk, "113 Yıl Önceki Bir Türk Heyetinin Macaristan Gezisi", *Tarih ve Toplum*, Sayı 83, Kasım 1990, s. 52-54; Bayram Nazır, "II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı-Macar Dostluk İlişkileri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 43, Erzurum 2010, s. 309-317. Seyahatle ilgili intibalar Mehmed Tevfik'in yazdığı *Nişân-ı İttihâd Yedigâr-ı Macaristan Asr-ı Abdülhamid Han* adlı armağan kitabıyla ölümsüzleştirilmiştir. Eser hakkında bir değerlendirme için bkz. Muharrem Varol, "Türk-Macar Dostluğunu Simgeleyen Bir Gezi ve Bir Eser: Yedigâr-ı Macaristan-Asr-ı Abdülhamid Han", *Türk-Macar Tarihi İlişkilerinden Kesitler*, haz. T. C. Göncü, İstanbul 2009, s. 113-117.

bir amaç ve anlam taşımaktaydı. Bu ziyaret, modern Türk itfaiyesinin kurucusu kabul edilen ve 1922 yılındaki ölümüne kadar İstanbul itfaiye alaylarını yönetmiş olan Ödön Széchenyi'nin, Türkiye'ye gelmeden on iki yıl önce, yani 1862 yılında Macaristan itfaiyesini kuruluşunun 30. yıldönümü münasebetiyle düzenlenmişti. Dolayısıyla bildiride bu ziyarete ağırlık verilecektir.

Nisan Ayındaki Bahar Ziyareti

Osmanlı Devleti'nin Peşte Başşehbenderi Mehmed Asım, Bâbîâlî'ye gönderdiği 6 Nisan 1892 tarihli yazısında, bir grup Macar'ın birkaç gün boyunca İstanbul'u ziyaret edip döneceklerini bildirmiş ve geziye katılacak olan 89 kişinin listesini de yazısına eklemiştir.⁴ *Macar Seyyahîninin Esâmisini Mübeyyin Defterdir* başlıklı olup, yazımızın sonunda tablo halinde sunulan listede görüleceği üzere, ziyaretçi grubu çok farklı sınıf, mevki ve mesleklerden oluşmaktaydı. Meslek ve unvanlarına göre sıralandığında şöyle bir istatistik ortaya çıkmaktadır: 17 işadamı, 8 fabrikatör, 6 avukat, 2 hâkim, 5 memur, 4 tabip, 4 tüccar, 2'si idareci ve 4'ü memur olmak üzere 6 demiryolcu, 4 gazeteci, 3 milletvekili, 3 yüksekokul öğretmeni, 2 öğrenci, 2 banka memuru, 2 mühendis, 1 kimyager, 1 müzisyen, 1 eczacı, 1 banker, 1 ashâb-ı emlak, 1 direktör, 1 rahip, 2 şövalye, 1 baron, 1 yüzbaşı ve 1 subay. Ziyaretçilerden 10'u ise doktor unvanını taşımaktaydı. Ziyaretçilerin 73'ü erkek, 16'sı kadın olup; 4'ü eşiyile, birisi de eşi ve kızıyla birlikte gelmişti.

Kafileyi taşıyan özel tenezzüh treni 8 Nisan'da Peşte'den hareket ederek,⁵ üç günlük yolculuktan sonra 11 Nisan günü saat 19.30'da Sirkeci garına ulaştı. Zaptiye Nazırı Hüseyin Nazım Paşa, aynı tarihli jurnalinde, ziyaretçilerin sayısı hakkında 66'sı erkek 17'si kadın olmak üzere toplam 93 kişi şeklinde çelişkili rakam sunmuştur.⁶ Nazım

.....

4 BOA, Y. PRK. EŞA, nr. 15/71.

5 BOA, Y. A. HUS, nr. 258/37.

6 "Dersââdet'e gelecekleri 28 Mart 1308 tarihli jurnal-i âcizânemle arz olunan seyyahînden ve Macar abalisinden altmış altı zükûr ve on yedi inâs ki cem'an doksan üç kişi..." (13 N 1309/11 Nisan 1892, BOA, DH. EO, nr. 187/8; 187/10).

Paşa'nın da belirttiği üzere misafirler buradan arabalarla İngiltere, Peşte, Bizans ve Emperial otellerine nakledildiler.⁷

Macarların bu ziyareti Ramazan ayının ortalarına tesadüf etmişti. Kafiye, kutsal ayın on beşinci gününde düzenlenmekte olan Hırka-i Şerif Alayı'nı seyretmiş ve bundan büyük bir haz almıştı. Bazı ülkelerin İstanbul sefirleri de eşleriyle birlikte onlara refakat etmişlerdi.⁸ Ertesi gün Cuma selamlığını izleyen Macarlar, Sultan Abdülhamid'i "Yaşa!" anlamına gelen "Eljén!" tezahüratlarıyla alkışlamışlar, padişah da kurenadan Emin Bey vasıtasıyla onlara iltifatta bulunmuştur. Aynı günün akşamı padişah Tepebaşı'ndaki tiyatro salonunda Macarlara mutantan ve mükellef bir ziyafet verdi. Misafirleri Altıncı Daire-i Belediye Müdürü Macid Bey ile Şehremaneti Sermüfettişi Mümtaz Bey kabul ettiler. Rengârenk süslenmiş bahçede maytaplar ve fişekler patlatılırken, bando takımı Hamidiye Marşı'nı çaldı.⁹ Yemek esnasında, Türk heyeti adına Macid Bey, Macarlar adına ise 1849 yılında Türk ordusunda hizmet görmüş ve hâlen Macaristan'da tabiplik etmekte bulunan Csatári konuşma yaptılar. Macid Bey konuşmasını Fransızca yaparken, başındaki fesıyla dikkat çeken Csatári Türkçe hitap etmişti. Csatári, Osmanlı-Macar ilişkilerinin tarihsel kökenini vurguladığı konuşmasını, konukseverliğinden ötürü II. Abdülhamid'e teşekkür ederek tamamlamıştı. Yemeğin sonunda fişekler patlatılırken, misafirler Macid Bey tarafından otellerine uğurlandılar. Misafirlerden bir kısmı o gün ülkelere döndükleri için, yemeğe 73 kişi katılmıştı. Şehremini Rıdvan Paşa, konuyla ilgili maruzatında, bunlardan 28'inin yarın Bursa'ya, kalanlarının da hafta içerisinde vapurla Mısır ve Kudüs'e gideceklerini yazmıştır.¹⁰ Nitekim kafileden

7 *Sabah*, nr. 948; *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 4130, 15 Ramazan 1309/13 Nisan 1892.

8 *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 4131, 16 Ramazan 1309/13 Nisan 1892.

9 *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 4134; *Serüvet*, nr. 39, 19 Ramazan 1309/16 Nisan 1892.

10 "Demincek sûret-i tertîb ve itâsı arz u huzûr-ı âli kılınan ziyafet-i mahsûsada Macar seyyahîninden yetmiş üç nüfus hazır bulunmuş ve mütebâkîsi bugün Macaristan'a avdet ettikleri cihetle mevcûd bulunamamıştır. Esnâ-yı ziyafette levâzım-ı ihtiram-kârî icrâ olunduğu gibi Daire-i Sâdise Müdürü Macid Beyefendi hazretleri tarafından Fransızca irâd olunan nutka bin sekiz yüz kırk dokuz tarih-i milâdisinde Devlet-i Osmâniyye'nin süvari alaylarının birinde zabıtlık etmiş ve şimdi Macaristan hükümeti doktorluğunda bulunmuş olan Mösyö Csatári başında fesi olduğu halde Türkçe olarak cevap vermiş ve mahâmid-i seniyye-i hazret-i

24'ü Stefanos adlı özel römorkör vapuruyla 16 Nisan Cumartesi günü Bursa'ya hareket ettiler.¹¹ Ziyaretçilerin son grubu ise iki gün sonra, yine gezmek amacıyla İstanbul'da bulunan Amerikalı turistlerle birlikte Peşte ve Paris'e gitmek üzere Orient Ekspres'le Sirkeci'den yola çıktılar.¹²

Temmuz Ayındaki Ziyaret

Başşehbender Mehmed Asım, birincisinden üç ay sonra gerçekleşen bu gezinin amaç ve kapsamını Mabeyn'e gönderdiği 18 Haziran 1893 tarihli yazısında açık ve geniş biçimde ortaya koymuştu. Buna göre gezi, hâlen İstanbul İtfaiye Alayı Kumandanı bulunan Széchenyi Paşa'nın Macaristan itfaiyesini örgütlemesinin 30. yıldönümü münasebetiyle düzenleniyordu. Yüz kişiden oluşan topluluk, vefa gereği Széchenyi Paşa'ya bir araba ve bir çift araba atı ile gümüş bir korona (taç) hediye edip teşekkürname sunacaklardı. Kafileden birkaçının padişahla görüşmek istediklerini belirten Mehmed Asım, trenin 9 Temmuz'da Peşte'den hareket edeceğini yazmış; ziyaret programını içeren Macarca kitapçık ile bunun Türkçe tercümesini de eklemişti.¹³ Geziyle ilgili haberler Haziran'ın sonlarından itibaren İstanbul basınında yer almaya başlamıştır.¹⁴

Macar itfaiye yöneticileri ile toplumun çeşitli tabakalarına mensup kişilerden oluşan kabile, planlandığı üzere 9 Temmuz'da trenle yola çıktılar. 11 Temmuz'da Çerkezköy'de aktarma yaparak farklı

.....

hilâfet-penâbi bi'd-defeât tekrar kılınmıştır. Burada kalmış olan sâlif'üz-zikr yetmiş üç seyyahdan yirmi sekizinin yarınki gün Bursa'ya ve kusuru da bu hafta içinde hareket edecek vapurla Mısır ve Kudüs-i Şerif'e hareket edecekleri vesâit-i mahsûsa ile tahkik kılınmış olmakla ol bâbda emr u ferman hazret-i veliyy'ül-emrindir." (BOA, Y. PRK. ŞH, nr. 3/114). Yemekli toplantı için ayrıca bkz. *Sabah*, nr. 952, 19 Ramazan 1309/16 Nisan 1892.

11 BOA, DH. EO, nr. 187/45; nr. 187/46. *Sabah* gazetesi Bursa'ya gidenlerin sayısını 28 olarak yazmıştır (nr. 953, 20 Ramazan 1309/17 Nisan 1892).

12 *Sabah*, nr. 955, 22 Ramazan 1309/19 Nisan 1892.

13 BOA, Y. PRK. ZB, nr. 11/77.

14 *Sabah*, nr. 1027, 5 Zilhicce 1309/30 Haziran 1892; nr. 1034, 12 Zilhicce 1309/6 Temmuz 1892.

bir trenle aynı gün saat 12'de İstanbul'a ulaştılar.¹⁵ Kafileyi Sirkeci istasyonunda Szechenyi Paşa karşıladı. Paşa'ya altı itfaiye komutanı refakat etmişti.¹⁶ Ziyaretçi sayısı hakkında gazeteler değişik rakamlar verirken, Zaptiye Nezareti belgelerinde 63 kişi oldukları kayıtlıdır. Üzerlerinde resmî kıyafetleri bulunan ziyaretçiler arabalarla Beyoğlu'ndaki İngiltere, Peşte ve Emperial otellerine nakledildiler. Heyet bir süre dinlendikten sonra saat 17.00'de Széchenyi Paşa tarafından Peşte Oteli'nde kabul edildi.¹⁷ Bir rastlantı olarak, bu otel, söz konusu ziyaretten 18 gün önce, Széchenyi Paşa'nın da yaralandığı bir kazaya sahne olmuştu. 24 Haziran günü otel işçilerinden birisinin gaz lambasını devirmesi sonucu çıkan yangında, tesadüfen orada bulunan Paşa müdahale etmiş, bu sırada sağ eli ağır, diğer eliyle yüzünün bir bölümü hafif derecede yanmıştı. Sultan Abdülhamid'in özel doktorlarını görevlendirmesi neticesinde yaraları iyileşen Széchenyi Paşa,¹⁸ misafirlerinin karşısına sağlıklı biçimde çıkabilmişti.

Ziyaret programı için 8 sayfalık bir kitapçık hazırlanmıştı.¹⁹ Kitapçığın kapağında, "Macaristan'daki İtfaiye Alayları Heyetinin İstanbul Ziyaretleri" başlığının altında büyük puntolarla "Kont Ödön Széchenyi Paşa Hazretleri" yazılmış, bunun altında ise "Osmanlı padişahı hazretlerinin yaverlerinden Ferik ve imparatorluk itfaiye alaylarının ve Bahriye itfaiye alayının komutanının 30. yıldönümünü itfaiye hizmeti hatırası" şeklinde kitapçığın basım gerekçesi açıklanmıştır. En

.....

15 Dénes Kovács, "Magyar tüzoltók Konstantinápolyban", *Vasárnapi Ujság*, Szám 39/32, 7 Augustus 1892, ol. 550.

16 *Sabah*, nr. 1039, 18 Zilhicce 1309/12 Temmuz 1892. *Tercümân-ı Hakikat* ilk günkü haberinde ziyaretçi sayısını 42, bir gün sonra ise 52 olarak kaydetmiştir (nr. 4199-4200). *Tarik* ise, resmî elbiseleriyle gelmiş olan Macar itfaiyecilerinin sayısını 60 olarak vermiştir (nr. 2977, 18 Zilhicce 1309/12 Temmuz 1892).

17 BOA, Y. PRK. ZB, nr. 11/77, lef 2; "Altmış üç nefer Macarlı Peşte İtfaiye Miralayını Mösyö Alajos'un taht-i idaresinde olarak elbise-i resmiyyelerini dahi lâbis buldukları halde bugün saat yedide Peşte'den gelen trenle Dersaadet'e muvâsalat ve arabalara râkiben Beyoğlu'nda kâin İngiltere ve Peşte ve Emperial otellerine azimet eyledikleri..." (BOA, DH. EO, nr. 194/2).

18 *Sabah*, nr. 1023, 1 Zilhicce 1309/26 Haziran 1892.

19 Macar dilinde yazılmış belgelerin çevirisi için Macaristan Szeged Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sándor Papp ile Kırklareli Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. H. Ş. Çağatay Çapraz'a müteşekkirim.

alt kısımda ise basıldığı yer ve tarih bulunmaktadır. Kapağın arkasında seyahat güzergâhı, istasyon isimleri ve mola süreleri ile hareket saatleri gibi bilgileri içeren çizelge yer almaktadır. Üçüncü sayfada Budapeşte Gönüllü İtfaiye Teşkilatı Başkomutanlığı'nın "Yoldaşlık Selamıyla" başlıklı yazısında seyahatin anlamı ve muhtevası açıklanmıştır: "... Vatanımızdaki itfaiye örgütünü kuran ve yurt dışında üne kavuşmasını sağlayan beyefendi hakkında dikkatlerinizi çekmek ister ve desteğinizi esirgememenizi bekleriz. Ödön Széchenyi Paşa Macar itfaiyecisinin idolüdür. O, yabancı bir ülkede Macar itfaiyeciliğini onurla temsil etmektedir. Bu bakımdan ona saygı göstermek kendimize saygı göstermekle eşdeğerdir. Ezcümle, onun doğuştan sahip olduğu şöhreti bir yana, iki ülkenin kardeşliği konusundaki hizmetinden dolayı boynumuzun borcu olan takdirimizi daha çok kişinin katılımıyla sunmamız gerekir. Az bir masrafla Yeni Çağ'ın tarihî ve politik sahalardaki en ünlü ülkelerini gezmekteyiz ve o ülkelerin asil milletleriyle tanışmaktayız. Dünyanın en güzel mevkiine sahip ve ilgi çekici vasıflarıyla tüm dünya şehirlerini geride bırakan Türk başkentine seyahat düzenliyoruz. Saygıdeğer yoldaşlarım! Bu fırsatı iyi değerlendirelim. Erdemli beyefendiye takdir sunup tecrübelerimizi genişletelim ve muhtemel en iyi anlarımızı yaşayalım. Türk başkentinden yurdumuza getireceğimiz kanı, asla solmayacak tatlı bir hatıra olacaktır. Dost selamıyla."

Kitapçığın 4-7. sayfalarında sekiz günlük gezi programı ayrıntılı biçimde sıralanmıştır. Arka kapakta ise konaklama, yemek ve giriş-dönüş yol ücretleri bilgileri yer almaktadır. 11-19 Temmuz 1892 tarihleri arasını kapsayan gezi programı şöyleydi:

11 Temmuz: Saat 12.42'de trenden inilecek, istasyonda bekleyen arabalarla Peşte Oteli'ne gidilecektir. Saat 14.00'de öğlen yemeğinden sonra bir süre dinlenilip saat 17.00'de bir heyet Széchenyi Paşa ile buluşacak, saat 19.00'da ise akşam yemeği yenilecektir.

12 Temmuz: Saat 08.00'de Peşte Oteli'nde kahvaltı yapıldıktan sonra şehir turuna çıkılacak, Ayasofya ve Sultanahmet camileri, Atmeydanı, Binbirdirek Sarnıcı, Sultan Mahmud ve Sultan Abdülaziz türbeleri, Beyazıt Camii gezilip Seraskerlik Meydanı'ndan geçilerek Süleymaniye Camii de ziyaret edildikten sonra otele dönülecektir.

Yemekten sonra Mısır Çarşısı, Müzehâne-i Osmanî ve Kapalıçarşı ziyaret edilecek ve akşam saat 19.00'da yemek için otele dönülecektir.

13 Temmuz: Kahvaltıdan sonra Tünel'den geçilip Köprü'ye ve oradan Üsküdar'a gidilecek; Karacaahmet Mezarlığı ile 1848 Macar mültecilerinden Guyon'un²⁰ mezarının bulunduğu İngiliz Kabristanı ziyaret edilecek; Haydarpaşa Garı da görüldükten sonra vapurla Köprü'ye dönülecek ve yine Tünel yoluyla otele gidilecektir.

14 Temmuz: Kahvaltıdan sonra kfile ikiye ayrılacak; birinci grup Hazine'yi, Mermer Köşk'ü, Kütüphane'yi, Dolmabahçe ve Beylerbeyi saraylarını gezdikten sonra Adalar'a gidecekti. Diğer grup ise bunun tersine olarak öğleden önce Adalar'ı, öğleden sonra ise belirtilen mekânları dolaşacaklardır.

15 Temmuz: Galata Kulesi'ne çıkılarak İstanbul temaşa edilecek, saat 09.00'da bir miktar yemek yenilecek, saat 10.00'da Cuma Selamlığını izlemek üzere Yıldız'a gidilecektir. Burada devlet erkânı ve askerî taburlar görülecek, ardından Mevlevî dervişleri ve Üsküdar'daki Rufaî dergâhı ziyaret edilecektir. Daha sonra kayıklarla Kâğıthane'ye gidilerek Türk cemiyeti müntahaplarıyla görüşüldükten sonra akşam 20.00'ye doğru otele avdet edilecektir.

16 Temmuz: Kahvaltıdan sonra müzelere gidilecek, öğle üzeri otele dönülecektir.

.....

20 İngiliz asıllı Macar milliyetçisi Kont Richard Guyon Macar Özgürlük Savaşı sırasında büyük kahramanlık göstermiş, Manswörth'ün ele geçirilişi sırasında bindiği at kurşunlandığı için birliğini yürüyerek yönetmiş, herkesin umudunu kestiği Branyızska savaşını zaferle nihayetlendirmiş ve kamuoyunda bu olay mucize olarak nitelendirilmişti. Ancak diğer cephelerde savaş kaybedilip Macarlar topraklarını terk etmek zorunda kalınca Guyon da Macarlarla birlikte Türkiye'ye sığınmıştır. Kendi isteğiyle Müslüman olarak Hurşid ismini almıştır (Bayram Nazır, *Macar ve Polonyalı Mülteciler: Osmanlı'ya Sığınanlar*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2006, s. 28-29, n. 27). Hurşid Paşa Kırım Harbi'ne katılmış ve 11 Ekim 1856'da şehit olunca Üsküdar'daki İngiliz kabristanına defnedilmiştir. Mezar taşında "Türk paşası, Fransa'nın çocuğu, İngiltere doğumlu, fakat Macar milliyetçisi" yazmaktadır (Edit Tasnádi, *Türk-Macar İlişkileri Üzerine Seçme Yazılar*, haz. A. Atıcı, Paradigma Akademi Yayınları, Edirne 2013, s. 287).

17 Temmuz: Bursa'ya gitmek üzere özel bir vapurla sabah 08.00'de hareket edilip öğleyin Mudanya'ya ve oradan da araba ile saat 15.00'te Bursa'ya ulaşılacaktır. Bursa'da Kale ve Top meydanları başta olmak üzere şehrin her tarafı gezilecek, akşam saat 19.00'da otelde yemek yenilecektir. Bursa'da Hotel Bellevue ve Anadolu Otelinde kalınacaktır.

18 Temmuz: Sabah 08.00'de kahvaltı yapıldıktan sonra küçürtlü hamamlar, ardından Sultan Murad Camii ve Türbesi, Şehzade Mustafa Türbesi, Osman Gazi ve Orhan Gazi türbeleri ile hastane gezilecek; oteldeki öğle yemeğinden sonra Memâlik-i Şâhâne'nin en büyük camilerinden birisi olan 20 kubbeli Ulu Cami, Yeşil Cami ve Yeşil Türbe, Sultan Abdülaziz Köşkü ve ipek fabrikaları ziyaret edilecek, saat 19.00'da yemek için otele dönülecektir.

19 Temmuz: Erkenden yemek yenilip saat 08.00'de arabalarla hareket edilip 11.00'de Mudanya'ya, oradan İstanbul'a gelinecektir.

İstanbul basınındaki haber ve yorumlar, Macar ziyaretçilerin günlük temaslarını ve faaliyetlerini adım adım izlemeye imkân tanımaktadır. Gazeteler kafilenin tamamının itfaiye subay ve komutanlarından oluştuğunu, ayrıca 4'ü kadın, 2'si ruhani ve diğerleri de sivil olmak üzere 17 kişi daha bulunduğunu yazmışlardır. Aşağıda belirtileceği üzere, padişahın, can kurtarma konusundaki başarılarından dolayı tahlisiye madalyasıyla ödüllendirdiği 32 kişi, Peşte itfaiyesi komuta heyetine mensup kişilerin sayısını göstermektedir. Ancak diğerleri de bir şekilde itfaiye örgütüyle ilişkili kimselerdir. Ekteki tabloda görüldüğü üzere kafiye yer alan ve 2'si sonradan kurşunkalemle eklenen 63 kişiden 62'sinin ismi tespit edilebilmektedir. Buna göre kafiye 21 itfaiye komutanı, 2 itfaiyeci, 1 itfaiyeci doktor, 4 fabrikatör, 1 rahip, 1 yardımcı rahip, 1 hâkim, 1 hukuk öğrencisi, 4 avukat, 5 öğretmen, 2 demiryolu görevlisi, 1 vahşi hayvan tüccarı, 1 memur, 1 editör, 1 gazeteci ve editör, 1 mimar, 1 doktor, 1 kraliyet danışmanı, 1 kraliyet hâkimi ve 1 serbest meslek sahibi bulunuyordu. Ziyaretçilerden 2'si eşiyile birlikte gelmişken, 8'i de doktor unvanını taşımaktaydı. Heyetin önemli simaları arasında Başrahip Ferencz Várady ile tarihçi ve Türkolog Imre Karácson da bulunuyordu.²¹

.....

²¹ Macaristan tarihinin Osmanlı dönemine ilgi duyan Karácson, Türkçeyi öğrendikten sonra 1902 yılında İstanbul'a gelerek Türk dili ve edebiyatı üzerine

Misafirlerin ilk resmî görüşmeleri 11 Temmuz günü Peşte Oteli'nde Széchenyi Paşa ile oldu. Széchenyi Paşa, otelin özel olarak tefriş ve tanzim edilmiş kabul salonuna bir grup itfaiye komutanı ile birlikte geldi. Toplantıya Abdülhamid'in Sertabibi Mavroyani ile Bahriye feriklerinden Woods ve Blunt paşalar da katılmıştı. Széchenyi Paşa'yı, kendisinin 1874'te Türkiye'ye gelişi sırasında yardımcılığını yapan ve hâlen Peşte Gönüllü İtfaiye Alayı'nın başkumandanı bulunan N. Ernő Bárány karşıladı. Bárány, Széchenyi Paşa'nın kişiliğini ve başarılarını ön plana çıkardığı konuşmasında, iki ülkenin itfaiyesine hizmetlerinden dolayı Paşa'ya, onu istihdam etmesinden dolayı da Osmanlı Devleti'ne şükranlarını ifade etti. Széchenyi Paşa'nın kısa süren teşekkür konuşmasından sonra, Macar İtfaiye Alayı Genel Meclisi Başkan Yardımcısı Follmann katılımcılara hitap etti. Ardından Mavroyani Paşa padişahın selamını ve mesajını içeren birkaç cümle söyledi. Heyetteki ruhani reislerden birisinin, herkesi şaşırtan fasih Türkçesi ile yaptığı konuşmanın ardından, padişah için "Yaşasın!" ve "Eljén!" nidaları yükseldi. Divan-ı Hümayûn Tercümanı ve Teşrifât-ı Umûmiyye Nazırı Münir Paşa'nın, misafirlerin Osmanlı sarayını ve hazinesini gezebileceklerine dair iradenin çıktığını bildirmesi ve bununla ilgili tezkereyi Széchenyi Paşa'ya vermesi üzerine misafirler heyecanlarını "Eljén!" nidalarıyla ifade ettiler. Kafileden daha önce, özel davetle İstanbul'a gelmiş olan Dr. Lajos Csatári, üzerinde Macar İtfaiye Alayları komutanları ile Nemzeti Kazsinó²² üyelerinin imzalarının bulunduğu bir teşekkür belgesini Széchenyi Paşa'ya takdim etti. Macar ve Türk heyetleri daha sonra, Széchenyi Paşa tarafından verilen akşam yemeği için Tepebaşı bahçesine gittiler.

Kafile 12 Temmuz günü Avusturya-Macaristan Sefareti'ni ziyaret etti. Heyet saat 10.00'da sefaret bahçesinde toplandı. Sefarethane

.....

araştırmalarda bulunmuş, kütüphanelerdeki Türkçe yazmaları incelemiş, Topkapı Sarayı Arşivi ile Bâbiâli Hazine-i Evrakı'ndaki belge ve defterlerin tasnifinde çalışmıştır. Tarih-i Osmânî Encümeni'nin kuruluşunda da bulunan Karácson, Türk arşivleri hakkında makaleler yazmıştır (Atilla Çetin, "Imre (Emeric) Karácson", *DİA*, İstanbul 2001, XXIV, 379).

22 Macar ulusal düşüncesinin geliştirilmesi amacıyla István Széchenyi başkanlığında 1827 yılında kurulmuş sivil toplum birliğidir (Alexander Maxwell-Alexander Campbell, "István Széchenyi, the Casino Movement, and Hungarian Nationalism, 1827-1848", *Nationalities Papers*, vol. 42, no. 1, 2014, p. 1).

kilisesinde yapılan ayinin ardından Széchenyi Paşa, misafirleri Büyükelçi Baron Henri de Calice ve eşine tek tek tanıttı. Calice, Sultan Abdülhamid ile François Joseph'in dostluklarına ve iki ülke ilişkilerinin önemine dair kısa bir konuşma yaptı. Ardından misafirlerin Macaristan'dan getirmiş oldukları iki at ile Viktorya arabası Széchenyi Paşa'ya takdim edildi. Buna mukabil Széchenyi Paşa da Peşte İtfaiye Alayları Kumandanı Bárány'ye bir bayrak hediye etti. Sefarethane'deki törenden sonra Macar heyeti otele döndü. Heyetten 5 kişi ile Széchenyi Paşa Bâbîâli'ye giderek Sadrazam Cevad Paşa ile görüştüler.²³ Macar kafilesi, önceden belirlenen program gereği, aynı gün Ayasofya ve Sultanahmet camileriyle, Müze-i Hümâyûn'u ve Sanayi-i Nefise Mektebi'ni ziyaret ettiler.²⁴ Gezi sırasında Macarların bazıları resmî ve bir kısmı da sivil giyinmişti. Onlara İstanbul itfaiyesinden üç subay rehberlik yapılır.²⁵ Macarlardan komutan düzeyindeki 5 kişi, İstanbul itfaiyesinden 3 mülazım refakatinde Serasker Mehmed Rıza Paşa'yı da makamında ziyaret ettiler.²⁶ Akşamleyin Peşte Oteli'nde küçük bir tören gerçekleştirildi. Mehmed ve Osman paşaların da iştirak ettikleri buluşmada Széchenyi Paşa'ya birtakım hediyeler verildi. Ernő Bárány, Macar İtfaiye Alayları adına diploma ile gümüş bir taç; Follmann, Macaristan İtfaiye Cemiyeti adına bir albüm, Başkomutan yardımcısı Pál Vida ise nefis ciltli bir edebî kitap hediye ederken, diğerleri de yine fotoğraf ve albüm gibi armağanlar sundular. Ardından özel olarak getirilmiş incesaz takımı musiki ziyafeti verdi.²⁷

Macarlar 13 Temmuz Çarşamba günü Dolmabahçe ve Beylerbeyi saraylarını gezdiler. Akşam saatlerinde Bahriye İtfaiye Taburu'nun yangın tatbikatlarını seyretmek üzere Kasımpaşa Kışlası'na

.....

23 *Sabah*, nr. 1040; *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 4200; *Tarik*, nr. 2978, 19 Zilhicce 1309/13 Temmuz 1892. *Sabah* ve *Tercümân-ı Hakikat*, haberlerin devamında Széchenyi Paşa'nın biyografisini yayınlamışlardır.

24 *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 4200, 19 Zilhicce 1309.

25 BOA, DH. EO, nr. 194/31; *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 4201, 20 Zilhicce 1309/14 Temmuz 1892. Gazete, ziyaretçilere bir itfaiye zabitanın refakat ettiğini yazmıştır.

26 BOA, A. AMD, nr. 522/34; *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 4202, 21 Zilhicce 1309/15 Temmuz 1892.

27 *Sabah*, nr. 1041, 20 Zilhicce 1309/14 Temmuz 1892.

gittiler. Onları tabur kumandanı Mirliwa Mehmed Paşa karşıladı. Mehmed Paşa'nın altı yaşındaki oğlu da denizci kıyafetiyle babasının yanında yer almıştı. Ayrıca Ermeni Patriği Horen Aşıkyan da gelmişti. Askerlerin manevralarına ve yeteneklerine hayran olan Macarlar, Tersane-i Âmire mamulü tulumbaların Peşte'de imal edilenlerden farksız olduğunu takdirle karşıladılar. Kafilede bulunan ve geziyi kalem alan Kovács, deniz itfaiyecilerinin profesyonel eğitilmiş, enerjik ve becerikli gençlerden müteşekkil bulunduğuna dikkat çekmiştir.²⁸ Perşembe günü yaverân-ı kiramdan Necib Efendi'nin rehberliğinde İstanbul'un turistik yerlerini gezmeye devam eden Macarlar, akşamleyin Sultan Abdülhamid'in Taksim'deki belediye bahçesinde verdiği ziyafete katıldılar. Ev sahipliğini Şehremini Rıdvan Paşa'nın yaptığı yemeğe Altıncı Daire-i Belediye Reisi Macid Bey ile Şehremaneti Meclisi Reisi Halil Bey de iştirak ettiler. İki tarafın temsilcilerinin yaptıkları konuşmalarda iyi dilekler ve imparatorlara övgüler ortaya konuldu. Üç buçuk saat süren ziyafette pastalar, kurabiyeler, şekerlemeler ve dondurmalar ikram edildi. Ziyafetin ardından misafirlere bir kısmı, ülkelerine gitmek üzere Avrupa treniyle Sirkeci'den hareket ettiler.²⁹

Macar ziyaretçilerin en önemli ve yoğun temasları 12 Temmuz Cuma gerçekleşti. Önce Yıldız Sarayı'nda Cuma selamlığını izlediler. Mabeyn'in yanındaki kasırdaki Avusturya Sefiri Henri de Calice, Sefaret Baştercümanı Baron de Call, Sefaret Ataşemiliteri Nikola de Yanko, Avusturyalı Miralay Komphoevener Paşa, Papa'nın mabeyincilerinden Váradı, Peşte İtfaiye Alayı Başkumandanı Ernő Bárány, aynı alayın komutanlarından Follmann, Martinengo ve Csatári, Hazine-i Hassa Nazırı Mikael Portakal Paşa'nın eşi ve kızı, Alman girişimci ve Siemens&Halske'nin Türkiye temsilcisi Mösyö Raiser ve eşi, Hollanda Sefiri Guderian ile sefaret baştercümanı Gustav Gune, Macaristan Demiryolları direktörü Shuimur, Bulgaristan Kapu Kethüdası, Bulgaristan Maliye Müdürü, Duyûn-ı Umumiye Fransızlar Dâin Vekili Leon Berger, Kâğıthane Poligonu Mühendisi Bernie, Amerika Sefareti Baştercümanı Alexander Gargiulo, İstanbul Konsolosu Solomon Hirsch ve eşi, Peşte itfaiyecileri yerlerini aldılar. Selamlık resminden

•••••

²⁸ D. Kovács, *Magyar tüzoltók Konstantinápolyban*, s. 550.

²⁹ *Sabah*, nr. 1044, 23 Zilhicce 1309/17 Temmuz 1892.

sonra Avusturya-Macaristan sefiri Baron de Calice Sultan Abdülhamid'in huzuruna çıkarak Macar misafirlerinden beşini padişaha arz etti.³⁰ Henri de Calice, öğleden sonra sefaretin Büyükdere'deki yazlığında Macar kafilesine ziyafet verdi. Széchenyi Paşa'nın da bulunduğu yemeğin ardından, sefarethane bahçesinde davetlilere çay ikramı yapıldı. Davetliler gece yarısı sefaretin istimbotuyla Topthane'ye döndüler.³¹

Büyükdere buluşmasının en önemli sürprizi, Macar piyanistler Hegyei ile Székács'ın, hemşerileri için verdikleri konser olmuştu. Gazeteci Kovács'ın ifadesine bakılırsa, Macarlar Büyükdere'nin manzarasından ve burada geçirdikleri zamandan ziyadece etkilenmişlerdi. İstanbul'un en büyük alışveriş merkezi olan Orosdi-Back'ı gezen Macarlar, kendileri gibi Macar olan Back ve arkadaşlarının dükkânlarında hem alışveriş yapmış hem de sohbet etmişlerdi. Onları etkileyen anlamlı etkinliklerden birisi de Galata'daki St. Benoit manastırı ziyaretiydi. Zira Imre Thöküly'nin karısı Ilona Zrinyi ile, Zrinyi'nin önceki eşinden olan ve 1735'te ölen oğlu II. Ferencz Rákóczi'nin mezarları bu manastırın şapelinde bulunuyordu.³²

Macar misafirler Bursa'ya gitmeden önceki Cumartesi akşamı Széchenyi Paşa, Otel Emperial'de bir veda yemeği verdi. Ziyafetten sonra ziyaretçilerden çoğu Peşte'ye dönmek üzere İstanbul'dan ayrıldılar. Széchenyi Paşa ve birkaç maiyeti, onları Sirkeci istasyonundan uğurladılar. Zaptiye Nazırı Nâzım Paşa'nın jurnaline göre, ziyaretçiler tren hareket ettiği esnada yüksek sesle üç defa "Yaşa Sultan Hamid!" diye slogan atmışlardı.³³ Macar ziyaretçilerden en son grup, 18 Temmuz günü İstanbul'dan ayrıldı. Alajos Follman ile sekiz kişilik maiyetinden oluşan grubu Sirkeci garından yine Széchenyi Paşa uğurladı.³⁴

.....

30 *Tarik*, nr. 2981, 22 Zilhicce 1309/16 Temmuz 1892; *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 4203, 23 Zilhicce 1309.

31 *Sabah*, nr. 1043, 22 Zilhicce 1309; *Tarik*, nr. 2981, 22 Zilhicce 1309; *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 4203, 23 Zilhicce 1309.

32 D. Kovács, *Magyar tüzoltók Konstantinápolyban*, s. 551.

33 BOA, DH. EO, nr 194/81; *Tarik*, nr. 2984, 25 Zilhicce 1309/19 Temmuz 1892. Gazete, ziyaretçilerin "Padişahım çok yaşa!" diye bağırduklarını yazmıştır.

34 23 Z 1309 (19 Temmuz 1892), BOA, DH. EO, nr. 194/111; *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 4206, 26 Zilhicce 1309.

Osmanlı hükümeti Macar ziyaretçileri çeşitli nişan ve madalyalarla ödüllendirmişti. Macaristan İtfaiye Heyeti Reis-i Sânisî Alajos Follmann, Peşte İtfaiye Kumandanı N. Ernő Bárány ve Tabip Lajos Csatári ikinci, Petersburg İtfaiye Kumandanı Ferdinand Martinengo üçüncü derece mecidî nişanı ile, Başrahip Ferencz Várady ise üçüncü derece Osmanî nişanı ile taltif edildiler. Bunlarla birlikte kafilde yer alan László Horváth, Dr. József Szily, Pál Vida, Ferencz Major, Dr. Bertalan Pásztor, János Foghtüy, János Farkas, Károly Felmayer, Sándor Gyürky, Ödön Hérmán, Zsigmond Hevesy, Károly Kopumovits, Gyula Karlberger, Miklós Chiristo, Dr. Károly Nagy, József Rupp, Jakab Náthán, Béla Mihalik, István Radvány, János Suda, Gyula Szikszay, István Szeghő, Dr. L. Tihanyi, Lörincz Varga, Ferencz Walser, József Weigmann, Dr. Imre Karácson, Gyula Hamvay, Dr. Dénes Kovács, Tóthfalussy Béla³⁵ ve Aron Feoris³⁶ adlı 32 itfaiyeciye tahliye madalyası verildi. Hükümet İstanbul itfaiyesinden pek çok kişiyi de taltif etmiş, ödülünü almamış olan Ali, İsmail ve Reşad beylerin madalya ve beratları iki yıl sonra kendilerine teslim edilmiştir.³⁷

Macarların İade-i Ziyaret Daveti ve Bunun Reddedilmesi

Sultan Abdülhamid tarafından -gazeteci Kovács'ın ifadesiyle- bir akraba gibi karşılanmış olan Macarların Türklerden gördükleri dostane ilgi Budapeşte'de günlerce konuşuldu. Başşehbender Mehmed Asım, Mabeyn'e gönderdiği 31 Temmuz 1308 tarihli yazıda, "*bu âna kadar her sene evvelbaharda berây-ı tenezzüh Dersââdet'e azîmet etmekte olan*" Macarların, İstanbul'da nâil olageldikleri sonsuz inayete minnet duygularını ifade için bir Türk grubunu Peşte'de ağırlamak istediklerini yazmıştı. Bunun için Osmanlı Sarayı'na gönderilmek üzere, çok sayıda bürokrat ve eşrafın imzasını taşıyan ve kitap şeklinde tasarlanmış bir davetiye bastırılmıştı. Türklerin Peşte gezisi için

.....
35 21 Z 1309 (15 Temmuz 1892), BOA, İ. DH. nr. 1283/100955; BEO, nr. 61/4545; *Sabah*, nr. 1043, *Servet*, nr. 63; *Tercümân-ı Hakikat*, nr. 4203, 22 Zilhicce 1309/16 Temmuz 1892.

36 2 M 1310 (28 Temmuz 1892), BOA, İ. TAL, nr. 2/57; D. Kovács, *Magyar tüzeltök Konstantinápolyban*, s. 551.

37 19 ZA 1311 (24 Mayıs 1894), BOA, Y. PRK. BŞK, nr. 36/37.

hazırlanan kapsamlı program *Ujság* gazetesinde yayımlanmıştı. “Peşte’de Osmanlı Misafirleri” başlıklı habere göre, İstanbul’dan gelecek misafirlerle ilgili programı yürütmek üzere özel bir komite kurulacak, misafirler sokakları dolduran binlerce kişinin alkışları arasında Peşte’ye gireceklerdi. Türk misafirler vapurlarla Tuna’da gezdirilecek, akşamları tiyatrolara götürülecek, onurlarına balolar tertip edilecekti. Peşte sokakları lambalarla aydınlatılacak, fişekler patlatılacak, mihamdarlığın en mükemmeli gösterilecekti. Öte yandan bu seyahatin anısına Türk misafirlere hediye edilmek amacıyla, üzerinde dostluğu simgeleyen birbirini tutmuş iki el resminin bulunduğu gümüş madalyalar bastırılacak, daha büyük olarak imal edilecek altın madalya ise Padişah’a sunulacaktı. Mehmed Asım, adı geçen gazete haberini tercümesiyle birlikte yazısına eklemişti.³⁸

Peşte tertip komitesinin davetiyesi İstanbul’a gelince Sultan Abdülhamid, Sadrazam Ahmed Cevad Paşa’nın görüşünü sorarak, heyet gönderilmesine karar verildiği takdirde, bunların “şân-ı âli-i devleti muhill hâl ve harekette bulunmayacak” kimselerden seçilmesini istedi.³⁹ Cevad Paşa, İstanbul’a gelen Macar ziyaretçilerin müsteşar, gazeteci ve itfaiye subayı olduklarını belirterek, Türk heyetinin de buna muadil biçimde, biri Şûrâ-yı Devlet azası, biri itfaiye komutanı ve diğerleri de “*evsâf-ı matlûbeyi hâiz*” gazetecilerden olmak üzere azami 12 kişinin gönderilebileceğini, bunların Macaristan’da geçirecekleri iki gün için her birine 50 lira harcırah verilebileceğini belirtti. Masraftan kaçınmak için heyetin sayısı sınırlı tutulmuştu.⁴⁰

Fakat Osmanlı hükümetinin Avusturya-Macaristan devleti ile ilişkilerin zarar görmemesi için Peşte’ye Türk heyeti gönderilmesinden vazgeçildi. Sultan Abdülhamid, Avusturya’nın Macaristan’daki konumunun, Osmanlı Devleti’nin bazı vilayât-ı mümtâzedeki durumu gibi müşkül olduğunu belirtmiş ve adı geçen devletin bu

•••••

38 31 Temmuz 1308/12 Ağustos 1892, BOA, Y. MTV, nr. 65/71. Mehmed Asım’ın belirttiği gazete kupürü mevcut olmamakla birlikte, belirtilen gazete haberinde İstanbul ve Selanik’ten gelecek Türklerin 5 Eylül’de Budapeşte’de olacakları, valinin başkanlığında özel bir karşılama heyeti oluşturulduğu kaydedilmiştir (*Vasárnapy Ujság*, Szám 39/33, 14 Augustus 1892, ol. 772).

39 28 M 1310 (21 Ağustos 1892), BOA, İ. HUS, nr. 2/81.

40 29 M 1319 (22 Ağustos 1892), BOA, Y. A. HUS, nr. 263/120.

ziyaretten memnun kalmayacağını ifade etmişti. Padişaha göre, Macar ziyaretçilerin İstanbul'da ağırlanması dolayısıyla Avusturya'nın İstanbul sefirinin memnuniyet bildirmesi görüntüden ibaretti ve aslında sefirin bu ziyaretlerden hoşnut olmadığı tavırlarından kolaylıkla anlaşılmaktaydı. Macar misafirlerin Yıldız Sarayı'nı ziyaretleri esnasında refakatlerine elçilik memurları takılması da bu rahatsızlıktan ileri gelmekteydi. Şimdi Peşte'ye bir heyet gönderilmesi Avusturya-Macaristan hükümetini kuşkuya sevk edebilecekti. Bu nedenle Sultan Abdülhamid, Macarların davetinin teşekkürle geçiştirilmesini ve iade-i ziyaretin ileri bir tarihe ertelenmesini istedi. Böylelikle öngörülen 600 liralık masraftan da tasarruf edilmiş olacağını hesaplayan padişah, Ahmed Cevad Paşa'nın Hariciye Nazırı Ahmed Tefvik Paşa ile görüşerek son kararı bildirmelerini istedi.⁴¹ Sadrazam Cevad Paşa, padişahın, Avusturya elçisinin durumuyla ilgili kaygısını onaylamış; bununla birlikte, Avusturya'nın 1878'de Bosna-Hersek'i işgalinin de o tarihte Türk sefirini güç durumda bıraktığını hatırlatarak, söz konusu davetin kabulünü bu açıdan önemsedğini ifade etmiştir.⁴² Cevad Paşa'nın düşüncesi tasavvurdan öte gitmemiş, padişahın talebi

.....

41 “Avusturya devletinin Macaristan'daki mevkiî Devlet-i Aliyye'nin bazı vilayât-ı mümtâze-i şâhâneye karşı olan mevkiî gibi müşkil olduğu malum olup vâkıâ Dersaadet'e Macar seyyahîni geldikçe haklarında gösterilen hüsn-i muameleden dolayı Avusturya sefiri beyan-ı memnuniyet etmekte ve işbu seyyahî haklarında taraf-ı müctemi'ül-mecd-i hazret-i padişahiden ibrâz buyurulan muamele-i bitarafâne hasebiyle bunların hüsn-i kabullerinden mütevahhiş olmamakta ise de Avusturya devletinin ve sefirinin bunda pek de memnun olmamakta oldukları sefirin hâl u tavrından ve seyyahînin Saray-ı hümayûn-ı mülûkâneye hîn-i azimetlerinde refakatlerinde sefaret memurlarından bazılarının bulunması gibi muamelâtdan istidlâl edilmekte olduğu cihetle şimdi buradan Macaristan'a bir heyet gönderilmesi Avusturya devletinin büsbütün nazar-ı dikkatini câlib olacağı ve binâenaleyh mümkün olduğu halde keyfiyetin âtiye bi't-talîk şimdilik yalnız gösterilen şu arzudan dolayı beyân-ı mahzûziyyet olunmak suretiyle geçiştirilmesi ve beyhude altı yüz lira kadar bir masraf ihtiyar edilmemesi vârid-i hâtır-ı ilhâm-mazâhir-i cenâb-ı tâcdârî olmakta idüğünden Hariciye Nazırı Paşa hazretleriyle müzâkere-i madde ile ne yapılmak lazım geleceğinin bi't-tekrar südde-i seniyye-i mülûkâneye arz ve iş'ârî şeref-sâdır olan irade-i seniyye-i cenâb-ı hilafet-penâhi icâb-ı âlisinden bulunmuş olmakla ol babda emr u ferman hazret-i men lehu'l-emrindir.” (2 Safer 1310/25 Ağustos 1892, BOA, İ. HUS, nr. 3/10).

42 3 S 1310 (26 Ağustos 1892), BOA, Y. A. HUS, nr. 264/28.

doğrultusunda, iki ülke ilişkilerinin yeni bir krize sürüklenmemesi düşüncesiyle ziyaretten şimdilik vazgeçilmiştir.⁴³

Bununla birlikte Türk-Macar ilişkileri siyasi ve kültürel alanda gelişerek devam etmiştir. 1891 sonlarında Macaristan Ziraat Bakanlığı'nın seçkin bir heyetle İstanbul'a gönderdiği tohumlar Bursa'daki Hamidiye Ziraat Mektebi'nin numune tarlasında ekilmiş ve alınan sonuçlar Sultan Abdülhamid'i hayli memnun edince bunların it-halinin devamına karar verilmiştir.⁴⁴ At ithalatı da sürdürülmüş ve 1892 yılında 160 Macar atı satın alınmıştır.⁴⁵ Macaristan Demiryolları Direktörü Mösyö Shuimur, aynı yıl içerisinde İstanbul'da bir acente açmıştır. Peşte Oteli'nde açılan ve Avrupa'daki tüm demir ve deniz yolu şirketlerinin biletlerini satmaya ve kalabalık gruplar için turlar düzenlemeye yetkili olan acente, ilk turunu da 3 Eylül 1892 tarihinde Edirne-Sofya-Belgrad üzerinden Peşte'ye düzenlemiştir.⁴⁶ Yine aynı tarihlerde, Macar sigorta şirketinin İstanbul temsilcisi

.....

43 Bâbîâlî'nin 1876 Ekim'inde Sırp isyanını bastırması üzerine Peşte'deki Türk Konsolosu Sermed Efendi'yi tebrik etmek isteyen Macar üniversiteliler, Başbakan Tisza Kálmán'ın iznine rağmen, Rusya'nın tepkisini çekmek istemeyen Avusturya polisinin engeliyle karşılaşmışlar, ama yine de fener alayı yapıp, Gül Baba Türbesi'ne çelenk koymayı başarmışlardı (Melek Çolak, "Macar Kaynaklarına Göre Gyula Andrassy ve Osmanlı-Macar İlişkileri (1875-1878)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. XXVI, Sayı 1, Temmuz 2011, s. 54). Türk heyetinin 1877 yılındaki Peşte ziyareti esnasında da, Avusturya hükümetinin baskısı nedeniyle Macarlar Türk dostlarını karşılamaktan çekinmişler, fakat daha sonra Bâbîâlî'nin Kânûn-ı Esâsî'nin kişisel özgürlükler konusundaki güvencesini öne sürerek, yola çıkmış olan heyeti geri çağıramayacağını ve ziyaretin resmî bir sıfatı olmadığını temin etmesi üzerine kriz çözülmüştü (B. Nazır, *Osmanlı-Macar Dostluk İlişkileri*, s. 311).

44 27 Ca 1309 (28 Aralık 1891), BOA, Y. MTV, nr. 57/68. Otuz üç çeşit tohum arasında çeşitli cinslerde fasulye, buğday, mısır ve arpa bunuyordu. Mektep müdürü raporunda, fasulyelerin yerli fasulyelerden daha üstün, mısırların ise hem yerli hem de Amerika mısırlarından daha lezzetli ve bereketli olduğunu belirterek, bunların tarımının yaygınlaştırılmasının istikbalde sağlayacağı faydalara işaret etmiştir (BOA, Y. MTV, nr. 58/1).

45 29 Z 1309 (24 Temmuz 1892), BOA, Y. MTV, 64/120; *Tarik*, nr. 2999, 15 Muharrem 1310/8 Ağustos 1892.

46 *Tarik*, nr. 2999, 10 Muharrem 1310/3 Ağustos 1892.

Öjen Rapaport'a iftihar madalyası verilmiştir.⁴⁷ Öte yandan, Avusturya-Macaristan İmparatoru I. Ferenc József'in tahta çıkışının 25. yıldönümü için Mayıs ayında şenlik düzenlenmek⁴⁸ suretiyle siyasi ve diplomatik nezaket gösterilmiştir.

İki halk arasındaki dostluk temeline dayalı ilişkilerin Macaristan cephesinde Türk edebiyatına karşı ilgi artarken Türk şairlerinin şiirleri edebî dergileri süsleyecek; 1899 ve 1910 yıllarında Imre Karácson ve Gyula Mészáros tarafından Türk şiirleri antolojisi yayımlanacaktır. Türk folklorunun en değerli eserleri ve bu arada Nasreddin Hoca fıkralarının dünya edebiyatına tanıtılmasında Ignacz Kunos gibi Macarlar büyük rol oynayacaklardır. Türk halk yaşantısını ve İstanbul'u anlatan seyahat notları yayımlandıkça Macarların Türkiye'ye ilgisi artacak; 20. yüzyıldaki Macar seyahatleri bilimsel hüviyete bürünecek; Macar Türkologlar Türk tarihini, dilini, folklorunu ve etnografyasını incelerken, iki halkın akrabalık ilişkilerini ortaya koyan tezler üretilecektir.⁴⁹ Yaygın adıyla Macar Turancıları olarak bilinen şarkiyatçılar, çalışmalarını örgütlü biçimde yürütmek amacıyla 1910 yılında Turáni Társaság (Turan Cemiyeti) adını verdikleri birliğin çatısı altında toplanacaklar; cemiyet 1912 yılından başlamak üzere ilki Ankara ve Konya çevresine, üçüncüsü Konya-Kayseri bölgesine olmak üzere Anadolu-Kafkasya-Orta Asya bölgesine beş bilimsel gezi düzenleyecektir.⁵⁰ Macarların geleneksel bahar ziyaretleri ise Balkan savaşları yıllarına kadar aksamadan sürecektir.

.....

47 II M 1309 (16 Ağustos 1891), BOA, İ. DH, nr. 1239/97027.

48 BOA, İ. DH, nr. 1278/100581; *Sabah*, nr. 1006, 14 Zilkade 1309/9 Haziran 1892.

49 G. Hazai, *Tarih Boyunca Türk-Macar Bağları*, s. 24-37.

50 Tarık Demirkan, *Macar Turancıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000, s. 37; Nizam Önen, *İki Turan: Macaristan ve Türkiye'de Turancılık*, İletişim Yayınları İstanbul 2005, s. 58-62.

EK 1: Nisan Ayındaki Macar Seyyahların Listesi⁵¹

	Adı	Mesleği / Unvanı
1	Fransuva Alberti	Tüccardan
2	Doktor Arthur	Ashâb-ı servetten
3	Albert Bordacsi	Eczacı
4	Nikola Bonça	Meclis-i Mebusân azasından
5	Ferdinand Blogh	Tüccardan
6	Viktor Bezerdi	Ashâb-ı servetten
7	Madam Viktor Bezerdi	Ashâb-ı servetten
8	Madam Aman Brahzili	Dava vekili
9	Milan Tuku Dubayşa	Meclis-i Mebusân azasından
10	Doktor Pier	Dava vekili
11	Doktor Lajos Csatári	Tabip
12	Sarl Csaba	Dava vekili
13	Tibor Duvics	Talebe
14	Andre Duvics	Ashâb-ı Servetten
15	Norbert Dunkel	Muzıka-i Ticaretten
16	Doktor Zola Angel	Tabip
17	Özön Taller	Demiryolu memurinden
18	Madam Özön	Demiryolu memurinden
19	Michael Tisher	Darülfünun memurinden
20	Şarl Ferniah	Ashâb-ı servetten
21	Giyom Galia	Demiryolu idaresi memurinden
22	Madam Galia	Haremi
23	Maksimilyan Gutmann	Memurinden
24	Bonova Gumper	Bankiye
25	Doktor Louis Guriks	Dava vekili
26	Géza Gusztavni	Ashâb-ı servetten
27	Doktor Emanuel Hassenfeld	Tabip

.....

51 Kaynak: BOA, Y. PRK. EŞA, nr. 15/71, lef 2.

OSMANLI İSTANBULU III

28	Sarl Duhemhaise	Ashâb-ı servetten
29	Alekszander Horváth	Mühendishane muallimlerinden
30	[Horváth'ın] Madamesi	-
31	Herz	Fabrikacı
32	Viktor Bian Hermeli	Muallim
33	Antuant Hempel	Ashâb-ı servetten
34	Michael Haliko	Ashâb-ı servetten
35	Viktor Herz	Fabrikacı
36	Dimitriyev Yankovics	Ashâb-ı emlakden
37	Doktor Alekszander Karsai	Dava vekili
38	Doktor Ignác Kunosi	Encümen-i Dâniş muallimlerinden
39	Gabriel Kovács	Ashâb-ı servetten
40	Madam Kovács	Ashâb-ı servetten
41	Doktor József Kelan	Tabip
42	I. Fransua Gilcz	Şimendifer idaresi nazırlarından
43	Fransua Klinfer	Fabrikacı
44	Madam Ernest Latinevics	Ashâb-ı servetten
45	Emanuel Lakf	Şimendifer idaresi kâtiplerinden
46	Özön Mutely	Memur
47	Zola Mutely	(Kezâ) Memur
48	Doktor Jul Monor	Dava vekili
49	Ernest Goldschmidt	Tüccardan
50	Fransua Gabez	Direktör
51	Ö. R. Viç	Fabrikacı
52	Ernesto Neszi	Banka memurlarından
53	Fransua Óvari	Meclis-i Mebusân azasından
54	Emil Ukrovics	Rahip
55	Doktor Jul Padhuzanics	Hâkim
56	Louis Brobal	Banka memurlarından
57	Jever Peyser [?]	Tüccardan
58	Russo V. Patrak	Fabrikacı

MACARLARIN 1892 YILINDAKİ İSTANBUL ZİYARETLERİ

59	Robert Prád	Fabrikacı
60	Baron Géza	Erbâb-ı haysiyetten ve mâbeyincilik rütbesini hâiz
61	Şarl Roth John	Ashâb-ı servetten
62	Madam Hanri kızıyla beraber	-
63	Cornelius Szokolai	<i>Nemzet</i> gazetesinin muharriri
64	Madamesi Szokolai	<i>Nemzet</i> gazetesinin muharriri
65	Golyom Sternhalte [?]	Memur
66	Jan Szamariai	Ashâb-ı servetten
67	Madamesi Szamariai	Ashâb-ı servetten
68	Henry Szaifer	Fabrikacı
69	Madamesi Szaifer	Fabrikacı
70	Ignacz Suvárc	Ashâb-ı servetten
71	[Ignacz Suvárc'ın] Madamesi	-
72	Ló Şövalye Louis Sihalorka	Yüzbaşı
73	Madam Louis Sihalorka	-
74	Emmanuel Shilefan	Mühendis
75	Nikola Setrin	Hukuk Mektebi talebesinden
76	Jan Shirsh	Ashâb-ı servetten
77	Iol Shuimur	Peşte'de şimendifer bilet idare müdürü
78	Doktor Jan Teliz	Kimyager
79	[Jan Teliz'in] Madamesi	-
80	Michael Ikasi	Ashâb-ı servetten
81	Javer Shilinfer	Gazeteci
82	Atise Toruk	Zabitândan
83	[Atise Toruk'un] Madamesi	-
84	Şövalye Albert Val	-
85	Julian	Muharrir
86	Doktor Jul Zasar	Hâkim
87	N. Fransua	Mühendis
88	M. Ber	-

EK 2: Temmuz Ayındaki Macar Ziyaretçilerin Listesi⁵²

	Adı	Mesleği ve Unvanı
1	Alajos Follmann	Hâkim, Rus İtfaiye Teşkilatı Yardımcı Başkanı
2	N. Ernő Bárány	Budapeşte Gönüllüler Teşkilatı Başkomutanı
3	Kálmán Birkás	Özel davetli
4	Miklós Christo	Başkomutan
5	Zsigmond Deutsch	Hukuk öğrencisi
6	János Farkas	Başkomutan
7	Károly Felmayer	Fabrika başkomutanı
8	János Foghtüy	Başkomutan
9	N. Fogd	Avukat
10	Aron Feoris	Öğretmen
11	Ferencz Zéczy	Vahşi hayvan tüccarı
12	Sándor Gyürky	Yardımcı memur
13	Gyula Hamvay	Editör
14	Sándor Stanber	Tasarruf işleri idarecisi
15	Endre Hlatky	Avukat
16-17	Ödön Hérmán ve Eşi	Birim Komutanı
18	Zsigmond Hevesy	Uzman başkomutan
19	György Hamser	Başkomutan
20	László Horváth	
21	Károly Kopumovits	Birim komutanı
22	Dr. Dénes Kovács	Gazete yazarı ve editör
23	Gyula Karlberger	Başkomutan
24	Ho. Kádár jr.	Komutan
25	Dr. Imre Karácson	Öğretmen
26	Alajos Benczés Linoz	Öğretmen
27	Nándor Tellinek	Fabrika sahibi
28	Béla Mihalik	Başkomutan
29	Nándor Martinengo	Başkomutan

.....

52 Kaynak: BOA, Y. PRK. ZB, nr. 11/77, lef 5; Y. PRK. ŞH, nr. 4/52.

MACARLARIN 1892 YILINDAKİ İSTANBUL ZİYARETLERİ

30	Dr. Ferencz Major	İtfaiyeci doktor
31	János Nagy	Avukat
32	Dr. Károly Nagy	Doktor, komutan
33	Jakab Náthán	Başkomutan
34	János Oheroly	Öğretmen
35	Dr. Bertalan Pásztor	Başkomutan
36	Kálmán Rimanóczy	Mimar
37	József Rupp	Yardımcı komutan
38	István Radvány	Krallık danışmanı
39	Ágost Singhoffer	Ev sahibi
40	János Suda	Avukat ve danışmanlık başkanı
41-42	Dr. József Szily ve Eşi	Başkomutan
43	Lajos Seidl	Başkomutan
44	Gyula Szikszay	Başkomutan
45	Dr. Lipót Szein	
46	András Sohlesak	Ekmek fabrikası ve ev sahibi
47	Dul Klára Slezák	Serbest meslek sahibi
48	István Szeghő	Krallık hâkimi
49	Tóthfalussy Béla	Yardımcı rahip
50	Dr. Samu Tihanyi	İtfaiyeci doktor, başhekim
51	Lajos Vinkler	Öğretmen
52	Ferencz Várady	Rahip
53	Lörincz Varga	Başkomutan
54	Ferencz Walser	Fabrika sahibi
55	Pál Vida	Yardımcı başkomutan
56	József Weigmann	Zellerin fabrikası temsilcileri başkomutanı
57	Pál Schwimmer	Macar Krallığı Devlet Demiryolları bilet ofisi müdürü
58	József Déchy	Macar Krallığı Devlet Demiryolları bilet ofisi sekreteri
59-60	István Bárdy ve eşi	Avukat
61	Magyar Irma	
62	Henrik Kádár	Komutan
62	[Okunamadı]	

